

(กสม. แดลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 12/2569)

กสม. ชี้การแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำขาดประสิทธิภาพ
ระบุเกษตรกรยังได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวาง แนะนำทบทวนแผนแก้ไขปัญหา

- เตรียมเสนอมหาดไทย ยกเลิกหนังสือเวียนห้ามนายทะเบียนท้องถิ่นดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิสถานะ
ที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจและกระทบสิทธิประชาชนเกินจำเป็น

วันศุกร์ที่ 3 เมษายน 2569 เวลา 10.30 น. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยนางสาว
ปิติกาญจน์ สิทธิเดช และนางสาวศยามล ไกยูรวงศ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แดลงข่าวเด่นประจำ
สัปดาห์ ครั้งที่ 12/2569 โดยมีวาระสำคัญดังนี้

1. กสม. ชี้การแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำขาดประสิทธิภาพ ระบุเกษตรกร
ยังได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวาง แนะนำทบทวนแผนแก้ไขปัญหาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากเครือข่ายประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปลาหมอคางดำ 19 จังหวัด
เมื่อเดือนมกราคม 2568 ระบุว่า ตามที่บริษัทเอกชนได้ขออนุญาตรถมประมง (ผู้ถูกร้อง) นำปลาหมอคางดำ
เข้ามาเพาะเลี้ยงที่จังหวัดสมุทรสาครเมื่อปี 2553 ต่อมาปี 2567 เกิดการแพร่ระบาดในพื้นที่ 19 จังหวัด ส่งผล
กระทบต่อระบบนิเวศและการประกอบอาชีพของเกษตรกรอย่างร้ายแรง คณะรัฐมนตรี (ครม.) จึงมีมติเห็นชอบ
แผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำ พ.ศ. 2567-2570 พร้อมอนุมัติกรอบวงเงิน
งบประมาณ 450 ล้านบาท ซึ่งประกอบด้วยมาตรการต่าง ๆ เช่น การรับซื้อปลาหมอคางดำ การปล่อยปลาผู้ล่า
 เป็นต้น แต่การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดฯ ของผู้ถูกร้องไม่มีประสิทธิภาพ ไม่
สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ผู้ถูกร้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้รวบรวมข้อเท็จจริงที่
ชัดเจนเพื่อหาผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำ และเรียก
ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นต่อระบบนิเวศและประชาชน รวมถึงค่าใช้จ่ายที่รัฐใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามหลักผู้ก่อ
มลพิษเป็นผู้จ่าย จึงขอให้ตรวจสอบ

กสม. พิจารณาแล้วเห็นว่ากรณีตามคำร้องมีประเด็นที่ต้องพิจารณา 3 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นแรก
กรมประมง (ผู้ถูกร้อง) แก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำตามแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการ
แพร่ระบาดฯ ไม่มีประสิทธิภาพ จนส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและการประกอบอาชีพของเกษตรกรหรือไม่
จากการตรวจสอบ กรมประมงได้ดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำตาม
แผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดฯ ที่ ครม. เห็นชอบและยกระดับเป็นวาระแห่งชาติ ตั้งแต่เดือน
สิงหาคม 2567 โดยมีกรอบงบประมาณเพื่อดำเนินการในช่วงปี 2567-2568 กว่า 156 ล้านบาท กำจัดปลาหมอค
างดำได้แล้วกว่า 7.3 ล้านกิโลกรัม ปล่อยปลาผู้ล่ากว่า 1.13 ล้านตัว ออกประกาศตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ
มีความก้าวหน้าในการวิจัยเพื่อควบคุมการขยายพันธุ์ของปลาหมอคางดำ อย่างไรก็ดี แม้ผลการสำรวจ

ในเดือนพฤษภาคม 2568 จะพบว่าการแพร่ระบาดมีแนวโน้มลดลงและไม่พบการระบาดในระดับชุมชนมาก แต่ปัญหา ยังคงส่งผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง โดยมีเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบที่ขึ้นทะเบียนแล้วในกรุงเทพมหานคร สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร รวมกว่า 1,800 คน อีกทั้งจากการสำรวจพื้นที่อ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรีของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) พบว่าความหลากหลายของชนิดสัตว์น้ำและความหนาแน่นของสัตว์น้ำลดลง แต่กลับมีสัดส่วนของปลาหมอคางดำสูงถึงกว่าร้อยละ 60 ของสัตว์น้ำที่พบทั้งหมด อันส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำธรรมชาติ อย่างมีนัยสำคัญ กสม. เห็นว่า แม้กรมประมงจะได้พยายามแก้ไขปัญหาภายใต้งบประมาณที่จำกัด แต่ยังไม่ปรากฏการขับเคลื่อนเชิงรุกอย่างเพียงพอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการตามแผนปฏิบัติการอย่างครบถ้วน ส่งผลให้ไม่สามารถอนุรักษ์ คุ้มครอง ปันฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงรับฟังได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ประเด็นที่สอง กรมประมง แก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำโดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่ เห็นว่า กรมประมงได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำ โดยแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการระดับกระทรวงและคณะทำงานระดับจังหวัด เพื่อวางแผนและกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาหารือกัน อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการและคณะทำงานบางชุดไม่มีการจัดประชุมหารืออย่างต่อเนื่องจริงจึงหรือคณะทำงานบางชุดไม่เคยจัดประชุม ทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญซึ่งเป็นองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมที่มีความหมาย ยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วมดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงการร่วมกำหนดแผนปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงได้ร่วมออกแบบมาตรการและแนวทางดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ ทำให้มาตรการที่กำหนดอาจไม่ตอบสนองต่อสภาพปัญหาเฉพาะพื้นที่อย่างแท้จริง ในชั้นนี้ จึงไม่อาจถือได้ว่า กรมประมง ผู้ถูกร้องได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐในการเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ปันฟู และบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD) กำหนด การแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำซึ่งขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

และประเด็นที่สาม กรมประมงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้รวบรวมข้อเท็จจริงที่ชัดเจนเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำ การเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นต่อระบบนิเวศและความเสียหายของประชาชน รวมถึงค่าใช้จ่ายที่รัฐใช้ไปในการแก้ไขปัญหาตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย พิจารณาข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ ปรากฏว่า สภานายความได้รับมอบอำนาจจากเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดสมุทรสงคราม ยื่นฟ้องบริษัทเอกชนต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหาย นอกจากนี้ ยังได้มีการยื่นฟ้องหน่วยงานของรัฐต่อศาลปกครองกลาง ในข้อหาละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร กสม. เห็นว่า กรณีดังกล่าว

เป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล ทั้งในคดีแพ่งและคดีปกครอง จึงเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้
กสม. ยุติเรื่องหากเป็นกรณีที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่
24 มีนาคม 2569 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิโดยสรุป ดังนี้

ให้กรมประมง เร่งรัดขอรับงบประมาณเพื่อเพิ่มการรับซื้อปลาหมอคางดำ โดยกำหนดมาตรการ
ตรวจสอบแหล่งที่มาของปลาหมอคางดำ รวมถึงการรับซื้อที่เหมาะสมเพื่อป้องกันปัญหาการนำปลาหมอคางดำ
มาเพาะเลี้ยงเพื่อรับเงินช่วยเหลือจากรัฐ ดำรงและจัดทำฐานข้อมูลจำนวนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและ
ผู้ประกอบการอาชีพประมงที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำอย่างเป็นระบบ กำหนด
มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีฐานะยากจนซึ่งได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ
ปลาหมอคางดำ และมีความต้องการปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำหรือต้องการปรับปรุงบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ
เพื่อป้องกันปลาหมอคางดำ ประเมินผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาตามแผนปฏิบัติการแก้ไข
ปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอคางดำ พ.ศ. 2567-2570 แล้วเผยแพร่ให้เกษตรกรในพื้นที่แพร่ระบาดและ
สาธารณชนทั่วไปทราบ พร้อมจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อซักซ้อมและสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ตามแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดฯ โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าร่วมในการกำกับและประสาน
การซักซ้อมความเข้าใจกับหน่วยงานภายในจังหวัด รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การขอรับ
การจัดสรรงบประมาณสำหรับการแก้ไขปัญหาดมหน้าทีและอำนาจของแต่ละหน่วยงานเป็นไปอย่าง
มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ให้กรมประมงทบทวนแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดฯ โดยการมีส่วนร่วม
ของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้เพิ่มสัดส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจาก
ภาคประชาชน และให้เรียกประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจกำจัดปลาหมอคางดำระดับจังหวัด พร้อมจัดทำ
แผนการประชุมของคณะทำงานให้มีความสม่ำเสมอและต่อเนื่อง รวมทั้งมอบหมายให้หน่วยงานในสังกัดที่อยู่
ในพื้นที่ที่ปลาหมอคางดำแพร่ระบาด จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเป็นการทั่วไปจากเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบ
ประชาชนทั่วไป ประชาชนชาวบ้านในท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพื่อปรึกษาหารือและนำความเห็น
มาประกอบการแก้ไขปัญหามาให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่มากยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้
ให้สำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณสำหรับการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดฯ
อย่างเพียงพอและต่อเนื่องด้วย

กสม. ยังมีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยให้กระทรวงการอุดมศึกษา
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สนับสนุนงบประมาณแก่มหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในพื้นที่แพร่ระบาดของ
ปลาหมอคางดำ เพื่อทำวิจัยเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาลาปลาหมอคางดำให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และ
ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นซักซ้อมแนวทางให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการใช้งบประมาณ
หรือขอรับจัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดฯ เพื่อแก้ไขปัญหาลาปลาหมอคาง
ดำในระดับพื้นที่

2. กสม. เตรียมขงข้อเสนอแนะถึงมหาดไทย ให้ยกเลิกหนังสือเวียนที่ห้ามนายทะเบียนท้องถิ่นดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิสถานะของประชาชนเพื่อป้องกันการทุจริต ซึ่งไม่มีกฎหมายให้อำนาจ และกระทบสิทธิเกินจำเป็น

นางสาวปติกาญจน์ สิทธิเดช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า ตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีกระทรวงมหาดไทยและสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง มีหนังสือเวียนเมื่อปี 2566 สั่งการให้นายทะเบียนแห่งท้องถิ่นที่ประชาชนยื่นคำขอเกี่ยวกับการให้สิทธิในสถานะบุคคลต้องส่งเรื่องมาที่สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เพื่อตรวจสอบเบื้องต้นและเปิดระบบทางทะเบียนก่อน แล้วจึงส่งเรื่องกลับไปให้สำนักทะเบียนท้องถิ่นดำเนินการขั้นตอนต่อไป ส่งผลให้การดำเนินการทางทะเบียนล่าช้า และไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 และพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติที่บัญญัติให้นายทะเบียนแห่งท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้

กสม. ได้รับฟังข้อเท็จจริงและความเห็นร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อปัญหาความล่าช้าทางทะเบียนซึ่งเป็นผลจากหนังสือเวียนดังกล่าว โดยกระทรวงมหาดไทยให้ข้อมูลว่าเป็นมาตรการป้องกันการทุจริตทางทะเบียนด้วยการรวมอำนาจพิจารณาเปิดระบบทางทะเบียนมาไว้ที่ส่วนกลาง อย่างไรก็ดี หนังสือเวียนดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเข้าถึงสิทธิและสถานะของประชาชน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ ซึ่งมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และมีคุณสมบัติสามารถจัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัวได้ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 38 วรรคสอง (2) บุคคลที่ถูกจำหน่ายรายการ เนื่องจากไม่มีความเคลื่อนไหวทางทะเบียนเป็นเวลาดั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และ (3) คนไทยที่มีอายุเกิน 15 ปีขึ้นไป ขอจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรก แม้ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม 2568 กระทรวงมหาดไทยจะแจ้งเวียนหนังสือว่ากรณีกลุ่มบุคคลอายุเกิน 15 ปีขึ้นไปที่มีบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรก นายทะเบียนแห่งท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องส่งเอกสารหลักฐานให้สำนักทะเบียนกลางเพื่อเปิดระบบทางทะเบียน ซึ่งเป็นกรณีที่หน่วยงานได้แก้ไขปัญหาไปบางส่วนแล้ว อย่างไรก็ตาม การจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกสำหรับผู้ที่อยู่ต่างประเทศยังประสบปัญหาไม่ได้รับความสะดวก เนื่องจากต้องเดินทางมาดำเนินการที่ประเทศไทยเท่านั้น

กสม. พิจารณาแล้วเห็นว่า กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) คู่คุ้มครองให้บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายของรัฐ ประกอบกับมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้บุคคลทุกคนได้รับการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งการมีชื่อในทะเบียนราษฎรของประเทศไทยถือเป็นการยอมรับความเป็นบุคคลตามกฎหมาย การกระทำของฝ่ายปกครองที่มีผลเป็นการจำกัดหรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องมีกฎหมายให้อำนาจ และหากฝ่ายปกครองออกกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือการกระทำใดที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือกระทบกระเทือนสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลโดยไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจไว้ กฎ คำสั่งทางปกครอง หรือการกระทำนั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กสม. เห็นว่า การตรวจสอบและป้องกันการทุจริตเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วน แต่ต้องมีลักษณะเฉพาะกรณี ไม่เป็นการเหมารวมเป็นการทั่วไป

และควรใช้มาตรการทางเลือกอื่นที่ไม่กระทบต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจนเกินจำเป็น ทั้งนี้ ต้องมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติให้อำนาจ และกฎหมายลำดับรองที่ชัดเจนพร้อมทั้งประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้ใช้บังคับได้เป็นการทั่วไป ดังนั้น มาตรการป้องกันการทุจริตทางทะเบียนของกระทรวงมหาดไทยตามหนังสือเวียนซึ่งเป็นข้อสั่งการห้ามไม่ให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นใช้อำนาจและปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 38 วรรคสอง และวรรคสาม ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน พ.ศ. 2562 ข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 8 และข้อ 9 พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 มาตรา 6 และระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2554 ข้อ 10 ข้อ 11 ข้อ 12 และข้อ 13 โดยไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติตามกฎหมายใดที่ให้อำนาจดังกล่าว จึงเป็นกรณีที่ไม่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง ซึ่งยังพิจารณาเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 720/2505 (ประชุมใหญ่) และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2383/2526 ซึ่งสรุปได้ว่า การกระทำทางปกครองที่มีได้อาศัยอำนาจตามบทกฎหมายฉบับใดเป็นเพียงระเบียบภายในระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐด้วยกันเท่านั้น จะใช้บังคับแก่บุคคลทั่วไปเช่นกฎหมายหาได้ไม่

นอกจากนี้ มาตรการตามหนังสือเวียนดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและระเบียบให้กระจายอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินไปยังนายทะเบียนจังหวัด นายทะเบียนอำเภอ และนายทะเบียนท้องถิ่นซึ่งมีความเข้าใจสภาพแวดล้อมและข้อเท็จจริงต่าง ๆ มากกว่านายทะเบียนที่อยู่ส่วนกลางในการพิจารณา อนุญาต และอนุมัติให้บริการทางทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชนแก่ประชาชนได้ในท้องถิ่นเพื่อความรวดเร็วและประสิทธิภาพแก่ประชาชนด้วย

ด้วยเหตุผลข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2569 จึงมีมติให้มีหนังสือแจ้งข้อเสนอแนะกรณีการกำหนดมาตรการป้องกันการทุจริตทางทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชน ไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยให้ยกเลิกหนังสือเวียนที่มีเนื้อหาขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 และระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2554

และให้พิจารณาจัดทำระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ระบบจัดทำและตรวจสอบทางทะเบียนอิเล็กทรอนิกส์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งพิจารณาใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานของสำนักทะเบียน

นอกจากนี้ ให้พิจารณาอำนวยความสะดวกการยื่นคำขอจัดทำบัตรประจำตัวประชาชนครั้งแรกสำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ เช่น การจัดทำฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ระบบจัดทำและตรวจสอบทางทะเบียนอิเล็กทรอนิกส์ และการใช้ปัญญาประดิษฐ์ รวมทั้ง การจัดหน่วยเคลื่อนที่ (mobile unit) เดินทางไปต่างประเทศเพื่อให้บริการ โดยอาจจัดให้บริการนอกรอบในประเทศที่มีคนไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากก่อน แล้วจึงพัฒนาให้ครอบคลุมตามความจำเป็นและเหมาะสมต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

3 เมษายน 2569